

Sokolohrad

CHARAKTERISTIKA ČTENÁŘSKÁ LEKCE

Název pověsti: O Sokolohradu

Téma: žánr pověsti na příkladu regionální pověsti O Sokolohradu

Zdroj:

MOCNÁ, Dagmar a PETERKA, Josef. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-x. s. 475.

URBANOVÁ, Marta: O Sokolohradu. In. Stehnová, Iva (uspoř.): *Pověsti z Chotěbořska*. Knihovna Ignáta Hermanna a Informační centrum Chotěboř (turistická brožura), s. 21-22.

Lokace: Chotěboř – údolí řeky Doubravky

Věk žáků: 3.–5. třída

Cíl: Žáci se na příkladu konkrétní pověsti seznámí se základními rysy žánru pověsti.

Žáci dokážou uvést minimálně tři typické znaky pověsti.

Časová dotace: 45 minut

Využité metody: klíčová slova, práce ve skupině, práce s textem, diskuze, grafický organizér, dokončení příběhu

Pomůcky: tabule, klíčová slova, pracovní list

PRŮBĚH ČTENÁŘSKÉ LEKCE

1. EVOKACE (aktivity před čtením) 10 min.

Klíčová slova

Vymyslete příběh, ve kterém se vyskytují v tomto pořadí (!) tato klíčová slova (učitel zapíše na tabuli).

Další varianta: žáci mohou svůj příběh napsat, pokud má učitel více času než 45 minut

Poznámka: žákům zpočátku nesdělujte, že se v dnešní hodině budete věnovat pověstem, abyste se vyvarovali tomu, že hned známou regionální pověst odhalí; pokud se najde někdo, kdo po zveřejnění klíčových slov příběh ihned pozná, ostatním ho neprozrazuje – učitel mu dá za úkol, aby příběh, který zná, převyprávěl co nejpřesněji originálu).

Klíčová slova:

bohatá dívka – láska k chudému rytíři – únos – návštěva dívčina otce

Žáci sdílí a porovnají své příběhy v malých skupinkách po třech až čtyřech žácích. Poté následuje hromadné sdílení – *Co vás napadlo? V čem jste se shodli / neshodli?* (učitel zapisuje heslovitě nápady pod klíčová slova na tabuli).

2. UVĚDOMĚNÍ (práce s textem) 20 min.

Učitel přečte nahlas pověst O Sokolohradu. Zdatní čtenáři si pověst mohou přečíst sami. *V čem jste se ve svých předpokladech trefili/mýlili? Překvapil vás závěr pověsti?*

Na základě pověsti O Sokolohradu napište, zda **dané výroky platí** podle vás pro žánr pověsti, svá tvrzení porovnejte se spolužákem ve dvojici a označte si body, ve kterých jste se lišili.

Pověst se často vztahuje k nějakému reálně existujícímu místu.	ANO/NE
Příběh má složitou zápletku a mnoho postav.	ANO/NE
Děj končí často překvapivě.	ANO/NE
Příběh v sobě často nese nějaké poučení nebo varování.	ANO/NE
V pověsti vždy vítězí dobro nad zlem.	ANO/NE

Společná diskuse o jednotlivých bodech, ze které vyplynou základní znaky pověsti.

- **ANO:** často se vztahuje k reálnému místu, kraji či události – právě touto ukotveností se liší od pohádky, která se odehrává v dávném bezčasí (můžete uvádět další pověsti, které žáci ze svého okolí znají)
- **NE:** příběh (většinou drobná příhoda) je jednoduchý, bez dějových odboček, odehrává se většinou na jednom místě v krátkém časovém úseku, má málo postav (v tomto případě pouze tři)
- **ANO:** děj končí často překvapivě (lze zmínit též pověst o Točitém víru ze stejné oblasti, ve které je hodný vodník zabit zlým vodníkem z řeky Doubravky)
- **ANO:** příběh v sobě často nese výstrahu a poučení (didaktický potenciál pověstí – i proto byly ústně předávány) – v tomto případě: nevyplácí se bránit lásce, nelze ohýbat vůli svých dětí, pravý cit je důležitější než sociální postavení atd.
- **NE:** dobro nemusí vítězit nad zlem (zde nevíteží), ale může (např. pověst Čertův stolek), zde lze zmínit žánr pohádky, ve které dobro nad zlem vítězí

Zdroj: MOCNÁ, Dagmar a PETERKA, Josef. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-x. s. 475)

Žáci **si zaznamenají** minimálně **čtyři znaky žánru pověsti** do grafického organizéru (hrad) v pracovním listě (do každé cihly jeden znak).

3. REFLEXE (aktivity po čtení) 12 min.

Žáci se pokusí **napsat alternativní konec** k pověsti tak, aby příběh skončil šťastně. Žáci píšou od okamžiku únosu. Poté sdílí ve dvojicích. Jeden dva dobrovolníci mohou přečíst.

Text: O Sokolohradu

Pan Mikuláš, bohatý pán na Chotěboři, nelpěl tolik na majetku jako na své jediné dceři Polyxeně. Po léta marně čekal na dědice, a když už se všech nadějí vzdal, porodila mu žena dceru a zaplatila za ni životem. Otec ji střežil jako oko v hlavě. Než se však nadál, byla z jeho dcery půvabná dívka a nadešel čas uvést ji do společnosti a poohlédnout se po vhodném ženichu.

Před cestou na slavnost u bohatého velmože řekl pan Mikuláš Polyxeně: „Měj na paměti, že ti ženicha vyberu sám! A nevyberu ti špatně, to mi věř. Bav se, ale nic víc! A lichotivým slovům nevěř!“ Polyxena věděla, kdy může otci odporovat a kdy má mlčet. Ponořila bradu do kožešiny a myslela si své.

Když vstoupili do prostorné síně čadivých světél, představování nebralo konce. Pak Polyxena tančila a otec se usmíval. Byl s tanečnicí spokojen. Noc se blížila k půlnoci a Polyxena se už chvíli neusmívala. Neznámý mladík uhrančivých očí zmizel ze sálu. Zmizel! Dovolil si vtrhnout do jejího srdce a zmizet neznámo kam. „Kdo byl ten černý rytíř?“ zeptala se Polyxena otce. „Chudý rytíř není partie pro tebe,“ odsekl otec. „Kdo ví, kde se tu vzal. Tomu tě nedám. Nikdy!“

Polyxena celé dny myslela na mladého rytíře. Věděla už, že se jmenuje Heřman a je nejmladším synem vladky ze Sokolova, hrádku, který stojí na vysoké skále nad řekou Doubravicí.

Nikdy v těch místech nebyla, byt neleželo daleko od Chotěboře. Otec se tomu hrádku při společných vyjíždkách vyhýbal. Jednou si opět vyjeli s otcem na obvyklou projížďku. Slunce už vysušilo z polí sníh, koně klusali vedle sebe. Tu se jim za zády ozval cval koňských kopyt. Byl to jen mžik a odvážný jezdec uháněl pryč s Polyxenou v náručí. Marně jej pan Mikuláš pronásledoval. Polyxena únosce okamžitě poznala. Místo, aby se bránila a volala o pomoc, ovinula paže kolem Heřmanovy šíje. Když se za nimi zavřela brána hrádku, řekl Heřman Polyxeně: „Miluji tě od prvního spatření. Ale když si mě neoblíbíš, můžeš se vrátit k otci.“ Polyxena zůstala.

Než se rozhodla poprosit otce, aby jim nebránil, pan Mikuláš přijel na Sokolov sám. „Buď vítán, přicházíš-li s dobrým úmyslem,“ uvítal jej starý Sokolovec. Pan Mikuláš si přál hovořit s Heřmanem. „Přišel jsem si s tebou a tvým otcem pohovořit o tobě a Polyxeně,“ řekl mladému Sokolovci. „Než však budeme mluvit o sňatku, chci poznat budoucí domov své dcery. Ukážeš mi hrad a jeho okolí. A Polyxena půjde s námi!“ Prohlédli si Sokolov od základů po střechu a vyšli i ven z hrádku, aby pan Mikuláš mohl zkušeným okem válečníka posoudit jeho opevnění. Zastavili se na skále vysoko nad řekou. „Hrad je postaven na opravdu dobrém místě,“ pochválil pan Mikuláš a mocným rozmachem srazil nic netušícího mladíka do propasti. „Můžeš se vrátit domů, ten zloduch ti už nebude bránit. Pospěšme si!“ řekl své hrůzou strnulé dceři a vzal ji za ruku. „Milovala jsem ho!“ vykřikla Polyxena. „Nikam s tebou už nikdy nepůjdu!“ Vytrhla se otci a šílená žalem utekla zpět do hrádku. Pan Mikuláš se vracel k Chotěboři sám. Nemohl pochopit, že pod skálu nepohřbil nenáviděného únosce své dcery, ale její srdce a své štěstí.

Polyxena zůstala na hrádku, který se přes noc stal doupětem loupeživých rytířů. Sokolovci vyjžděli z hradu na černých koních a přepadali dvory a vesnice pana Mikuláše. Brali, co jim padlo pod ruce. Neznali slitování. Tak spláceli panu Mikuláši dluh za Heřmana.

Zdroj: Urbanová, Marta: O Sokolohradu. In. Stehnová, Iva (uspoř.): Pověsti z Chotěbořska. Knihovna Ignáta Hermanna a Informační centrum Chotěboř (turistická brožura), str. 21-22.